

Barns motoriske, perseptuelle og språklige utvikling

Innledning

Alle barn følger samme "skjema" i sin utvikling, selv om tempo alltid er – og skal være – individuelt. Ylva Ellneby har i boken *"Barns rett til Utvikling"* laget en skjematisk oversikt over barns motoriske, perseptuelle og språklige utvikling. Aldersanvisningene i skjemaet er bare veiledende og angir omtrent hvor i utviklingen barnet befinner seg. For å få et mer utfyllende bakgrunnsmateriale så anbefales det at boken leses i sin helhet. (Ylva Ellneby: 1991 - Barns rett Til Utvikling, Pedagogisk forum).

Utvikling av følesansen

0-1 måned	Hvis man klyper lett under fotsålen, trekker barnet til seg hele benet. Det reagerer på temperaturer, varme og kalde fingre, varmt og kaldt vann, og suger på fingrene eller hele hånden.
3-4 måneder	Det begynner å røre på ting som er hengt opp for det. Det gråter når det er vått.
5-6 måneder	Barnet biter og tygger på ting. Det undersøker også med fingrene.
8-9 måneder	Det vil berøre maten med fingrene
1 år	Det søler med maten. Det klapper i hendene og peker med pekefingeren.
1 ½ år	Barnet føler med fingrene mer enn med munnen. Det liker myke ting. Det tar seg der det gjør vondt.
2 år	Smertesansen er utviklet slik at barnet forstår at det kan skade seg, for eksempel brenne seg. Det peker der det gjør vondt. Det kan snu en side av gangen i en bok.
2 ½ år	Barnet kan skille mellom forskjellige ting med hendene uten å se på gjenstanden.
3 år	Det kan kjenne forskjell på varmt og kaldt.
4 år	Barnet kan kjenne hvor på kroppen man berører det, selv om det lukker øynene. Barnet kjenner selv når det fryser eller er varmt. Det kan avgjøre hvilke ting som ligger i en pose uten å se ned. Det kan fortelle hvor det gjør vondt.
5 år	Det kan kjenne igjen forskjellige former, for eksempel sirkel, kvadrat eller stjerne, uten å se hva det er.
6 år	Barnet kan bedømme temperaturen på vannet. Det kan skjelne mellom forskjellige former, som rektangel, oval og trekant, uten å se. Det kan skjelne mellom forskjellige overflater (forskjellig slags sand, tekstiler og lignende).
7 år	Barnet kan skjelne mellom forskjellige former, som kors, drage og sekskant uten å se på dem.

Utvikling av ledd og muskelsansen

0-1 måned	Barnet kjenner igjen morens ansikt.
3-4 måneder	Barnet ser på fingrene sine og leker med dem når det ligger på ryggen.
5-6 måneder	Det leker med tærne sine. Det berører mammas og pappas ansikt.
8-9 måneder	Det liker å oppleve verden rundt seg, for eksempel ved å bli båret eller blir kjørt i vogn. Det strekker fram armene for å bli tatt opp.
1 år	Det liker å skyve gjenstander foran seg. Det kan herme en del bevegelser, for eksempel klapping i hendene. Det kryper i en bestemt retning (retning og romsans).
1 ½ år	Barnet begynner å foretrekke en av hendene. Det krabber opp og ned på ting og gjenstander. Det kan komme forbi hindre.
2 år	Det kjenner til om lag ti forskjellige kroppsdelar (når man spør: "Hvor er Din?). Det forstår ord som "gå ut" og "gå inn". Det kan på oppfordring strekke ut armer og benet.
2 ½ år	Det kjenner til om lag 15 forskjellige kroppsdelar. Når vi ber barnet om det, kan det: Krype under bordet. Klatre over en kjepp. Stille seg på noe. Snurre rundt. Hoppe inn i noe. Stille seg ved siden av noe.
3 år	Kjenner til om lag 20 forskjellige kroppsdelar. Vet om dert er gutt eller jente. Forstår ord som opp, ned, ved siden av, i, på, over og under.
4 år	Kan krype under ting uten å støte mot det som er over. Kjenner forskjell på forskjellige ting. Kan kjenne forskjellig vekt og tyngde. Kan imitere bevegelser med kroppen.
5 år	kan strekke seg ut og krype sammen. Kan på oppfordring går forover, gå bakover, gå til siden, stille seg foran, stille seg bak. Er flink til å herme bevegelser. Kan gjøre seg stiv eller myk.
6 år	Kjenner til om lag 30 forskjellige kroppsdelar. Vet hva som er midt i "rommet".
7 år	Kan beherske ansiktsmuskulene, for eksempel lukke det ene øyet, se glad sint eller lei seg ut. Kan gå i takt til en rytme. Vet forskjell på høyre eller venstre på seg selv. Kan etterape vanskeligere bevegelser. Vet forskjell på spenning og avspenning.

Den motoriske utviklingen

0-1 måned	Når barnet ligger på ryggen, er alle leddene bøyd i armer og ben. Når barnet ligger på ryggen, beveger det hele kroppen samtidig. Hvis vi snur på hodet til barnet, vil hele kroppen følge med. Hvis vi løfter det litt opp i armene, vil hode henge slapt bakover. Når vi berører tåleddene, bøyes alle tærne (griperefleks i foten). Stortåen bøyes oppover når vi fører lillefingerne langs utsiden av foten i retning mot hælen. Når barnet ligger på magen, vrir det selv hodet til siden når det må ha luft. Når barnet
-----------	---

	ligger på magen, kan det selv løfte hodet et kort øyeblikk. Hvis barnet holdes oppreist med føttene mot et fast underlag, gjør det "gangbevegelser".
3-4 måneder	Kroppen følger ikke lenger med når man vrir barnets hode forsiktig til siden. Hodet kan vris uten at armen på samme side strekkes og den motsatte armen bøyes. God hodebalanse. Når barnet ligger på magen, kan det støtte seg på underarmene. Barnet ruller selv fra sideleie til ryggeleie og tvert om.
5-6 måneder	Barnet gjør små hopp mot underlaget når det holdes rett opp. Det kan sitte på fanget med lett støtte mot ryggen. Kan støtte seg på strekte armer når det ligger på magen. Tar i mot med bena hvis de senkes raskt mot underlaget. Kan selv rulle fra mage til rygg.
8-9 måneder	Kan sitte lenge på gulvet med rett rygg. "Krabber" kanskje på magen. Kan stå med støtte hvis man reiser det opp. Kan sitte ordentlig. Tar i mot med armer om det faller fremover eller til siden. Kryper. Krabber
1 år	Tar i mot med armene når det faller. Står en stund uten støtte. Går sine første skritt.
1 ½ år	Står og går selv, bredbendt. Setter seg. Reiser seg (ved å rulle over på magen) Står på knærne. Setter seg på huk og reiser seg igjen.
2 år	Går baklengs. Løper og stanser under løp. Går opp en trapp. Går til siden. Går på knærne uten å støtte seg med hendene. Kan sparke til en ball. Kan hoppe om man holder det i hendene.
2 ½ år	Går mindre bredbendt.
3 år	Går godt. Hopper jamføttes uten støtte.
4 år	Hopper langt (ca. 25 cm). Hopper over for eksempel en grøft. Løper godt. Balanserer på en bred tegnet linje. Sparker ball. Sitter støtt og konsentrerer seg. Står på ett ben ca. 3-5 sekunder. Går opp og ned trapper uten å holde seg i noe.
5 år	Går ledig med svingende armer. Står på ett ben uten støtte. Reiser seg fra ryggeleie som en voksen. Hopper langt (60cm). Hopper forover på ett ben. Hopper et høyt svikthopp. Løper og sparker ball. Løper i trapper.
6 år	Hopper høyt svikthopp. Står på ett ben 8-10 sekunder med lukkede øyne. Hopper langt (ca. 75 cm).
7 år	Godt utviklet bevegelser og motorikk, kan bevege kroppen uhindret. Hopper langt (ca. 1 m) Hopper høyt (ca. 40cm) Tar "hopsatrinn". Hopper tau. Står på ett ben. Stuper kråke.

Utvikling av hånden

0-1 måned	Hånden er knyttet. Griperefleks. Hvis vi stikker en finger inn i barnets hånd, griper det om fingeren og kan ikke slippe den igjen.
3-4 måneder	Griperefleksen begynner å avta, slik at barnet kan slippe en gjenstand når en voksen

	tar den. Barnet tar med håndflaten og langfingeren, ringfingeren og lillefingeren. Tommelen og pekefingeren er ikke med. Det strekker ut hånden for å ta ting. Av og til når barnet griper, tar det ved siden av gjenstanden.
5-6 måneder	Kan holde i større gjenstander med begge hendene. Kan slippe taket i en gjenstand. Tar med hele håndflaten og alle fingrene tvers over gjenstanden. Kan flytte gjenstander fra den ene hånden til den andre. Slår gjenstander mot bordet opp – ned.
8-9 måneder	Kan leke "gi og ta" –lek. Kan ha en gjenstand i hver hånd og slå mot hverandre. Liker å kaste ting på gulvet ("gi og ta-lek"). Kan ta med fingrene, for eksempel en kloss. Vrir og vender på gjenstander som det ser på.
1 år	Kan ta små ting med tommel og pekefinger (pinsettgrep). Liker å plukke på gjenstander. Griper ovenfra med håndryggen oppover (toppgrep). Beveger armen med en rotasjon innover.
1 ½ år	1½ år Kan slippe ting med vilje. Forsøker å kaste ball. Kan bygge et "tårn" av tre klosser. Holder i en skje med et tak som går tvers over skaftet på skjeen, beveger armen med en rotasjon innover. Kan spise selv, men søler mye.
2 år	Holder tvers over fargestifter og skje. Kan bygge tårn av seks klosser. Kan kaste en ball i en bestemt retning.
2 ½ år	Hoder tvers over blyanten med hånden når det tegner, med ofte med pekefingeren strukket rett ut. Kan strekke fingrene passe når det skal ta gjenstander. Holder en stor ball med begge armene mot brystet.
3 år	Kan holde vann i en kopp. Kan bygge tårn av åtte klosser. Kan holde høyt på blyanten med "tverrgrep".
4 år	Begynner å få bevegelse i håndleddene og fingrene. Holder med fingrene om blyanten eller fargestiften og vrir hånden utover når det tegner. Kan fange en stor ball. Kan fange en liten ball ved å forme hendene til en skål. Vet oftest hvilken hånd som er dominant. Kan klippe etter en strek. Kan helle vann i en kopp med én hånd.
5 år	Holder langt nede på blyanten i tommelgropsgrep. Kan stusse en ball mot gulvet og ta i mot med hendene. Kan male med pensel uten å trykke den hardt mot papiret. Kan strekke fram hendene og fange en liten ball. Kan klippe siksak, sirkler og bølger. Kan kaste en stor ball og fange den selv.
6 år	Kan skjære brød og smøre på smør. Kan sette tommelen mot fingertuppene. Kan legge tommelen tvers over hånden. Kan stusse en stor ball mot veggen og fange den. Kan klippe figurer. Kan kaste en stor ball opp i luften og fange den. Har et godt fingergrep med tommel og pekefinger. Har en dominant hånd.
7 år	Voksent utovervridd grep om skjeen og om blyanten når det skriver og tegner. Kan skjære maten selv. Kan spise med kniv og gaffel (hendene samarbeider). Kan fange en liten ball. Kan holde løst i blyanten når det skriver. Kan klippe bokstavene S, Z og en spiral.

Utvikling av synssansen

0-1 måned	Barnet lukker øynene når vi lyser mot det med en lampe. Det begynner å feste blikket.
2 måneder	Kan følge en person med blikket.
3-4 måneder	Viser glede når det ser brystet eller flasken og forstår at det betyr mat. Øynene kan følge en gjenstand fra side til side.
5-6 måneder	Barnet ser en gjenstand på avstand og strekker seg etter den. Det ser forskjell på fremmede og kjente personer. Kan se på ganske små gjenstander.
8-9 måneder	Kan finne ting som er gjemt under et papir. Ser etter gjenstander som ruller av gårde.
1 år	Kjenner igjen mange gjenstander. Kan ta og bevege seg mot gjenstander. Liker å se på bilder.
1 ½ år	Kan finne en ting som har havnet under noe annet. Peker på ting det vil ha. Peker på gjenstander i bøker med bilder. Kan finne en bestemt gjenstand i en haug med ting.
2 år	kan legge ting på plass. Peker på ting som befinner seg langt borte. Kan snu bilder i riktig retning. Kan bygge et "tårn" av tre. fire klosser.
2 ½ år	Kan skjelle mellom fargene rødt, gult, grønt, blått, svart og hvitt (men vet ikke hva de heter).
3 år	Kan navnet på en farge. Kan legge enkle puslespill, som å finne en riktig form til et hull.
4 år	Kan bygge etter modell med tre klosser. Kan navnet på minst to farger. Kan tegne rundt en sirkel med fargestift. Kan følge en ball med blikket. Har god øyefiksering.
5 år	Kan bygge med fire klosser etter en modell. Kan kjenne igjen nyanser av fargene rødt, gult, grønt og blått. Kan tegne rundt en firkant med fargestift eller kritt. Kan alle fargene. Kan se helheter, for eksempel forstå at et halvferdig hus skal bli et hus.
6 år	Kan se tre gjenstander, gjemme en av dem og huske hva det var. (kims lek). Kan fortelle om en synsending, for eksempel et TV-program. Kan fargenyansene.
7 år	Kan leke Kim s led med fire gjenstander. Kan se på et bilde og siden gjenfortelle hva det var uten å se på bildet. Kan se hva som er forskjellen på to ting. Kan tegne ferdig en figur.

Utvikling av hørselsansen

0-1 måned	Barnet reagerer hvis noen plutselig klapper i hendene. Det reagerer på lyd, men noe forsinket. Det kan kjenne igjen morens stemme.
3-4 måneder	Reagerer på en svak lyd fra en klokke som holdes cirka 20 cm fra øret. Reagerer

	positivt på svak musikk. Liker ikke ulyder (begynner å gråte). Oppfatter hvordan den voksne snakker til det. Det smiler for eksempel når den voksne snakker vennlig, blir lei seg hvis den voksne høres sint ut.
5-6 måneder	Lytter til samtaler. "Samtaler" med moren.
8-9 måneder	Forstår enkelte ord. Liker å lage lyder. Snur hodet mot den som roper.
1 år	Lytter til "Hvor er?". Leder enkle oppfordringer. Kan lytte en kort stund.
1 ½ år	Lytter og reagerer når det hører sitt eget navn. Forstår at mennesker og ting har navn. Kan raskt lokalisere lyder. Retter seg etter oppfordringer som "hent.....din!".
2 år	Kan forstå lyder fra et annet rom. Barnet gjentar ofte ord som det hører, spesielt det siste ordet i den voksnes setning.
2 ½ år	Liker å høre og forstår enkle fortellinger. Retter seg etter enkle oppfordringer som : "Gå ut på gårdsplassen og hent en stein!".
3 år	Forstår når vi leser og viser bilder i en bok. Liker rim og sanger.
4 år	Kan utføre tre forskjellige oppgaver etter hverandre, for eksempel, gå ut, ta på deg skoene og lukke døren. Kan huske og gjenta enkle, korte setninger på fire-seks ord.
5 år	Kan fortelle om noe som har hendt tidligere. Kan huske og gjenta en setning på om lag åtte ord.
6 år	Kan gjenta en kort fortelling rett etterpå og angi detaljer. Kan gjenta en setning på cirka ti ord. Kan ta i mot en beskjed på telefon og gi den videre.
7 år	Kan utføre fire oppfordringer etter hverandre. Kan gjengi en setning på cirka elleve ord. Vet som regel når det har fødselsdag. Kan skille tre forskjellige toner fra hverandre.

Utvikling av språket

Fødselen	Skrik. Alle barn i alle land skriker helt fra begynnelsen av. Barn fødes med mulighetene til å utvikle alle verdens språklyder. Barnet lærer det språket som snakkes i det miljøet det vokser opp i
0-1 måned	Søkerefleks: barnet søker etter brystvorten når leppene berøres. Sugerefleks: barnet suger når brystvorten eller flasken settes i barnets munn. Svelgerefleks: kan svelge naturlig. Gråt som kan uttrykke forskjellige følelser. Lyder av alle mulige slag.
1 måned	Barnets følelser kan merkes i skriket.
2-3 måneder	Begynner å pludre.
3-4 måneder	Suger på alt. Leppene slutter godt om brystvorten. Kan mates med skje. Smiler mot andre personer. Ler med gurglelyder. Leker med forskjellige lyder: arø, agy, errø, awa, rrr, a-h, e-h.

4 måneder	Ler, pludrer, leker med lyd.
5-6 måneder	Sugerefleksen forsvinner. Kan drikke av kopp med hjelp. Barnet biter på alt sm puttes i munnen på det. Ligger for seg selv og pludrer. Forandrer stemmeleie og lydstyrke. Utrykker sinnsstemninger.
6 måneder	Lager mer varierte lyder. Nå kan barnet uttrykke alle verdens språklyder. Etter noen måneder forsvinner lyder som ikke finnes i det språket som snakkes rundt barnet.
7 måneder	Blir oppmerksom på sine egne lyder. Lager konsonant.vokal-kjeder, som ba-ba-ba-, da-da-da, pa, pa, pa.
8-9 måneder	Øver mye på lyd, for eksempel da-da-da, ma-ma-ma, ja-ja-ja, nå-nå-nå, nei-nei-nei.
9 måneder	Imiterer alle lyder det hører
10 måneder	Pludreremser, sier enkelte ord, begynner å forstå ord.
1 år	Sier enkelte ord som betyr en hel setning, for eksempel "mamma", som kan bety: "Mamma, jeg vil ha mat".
1 ½ år	Holder ofte på å lære å gå. Da går språkutviklingen langsommere en stund, og barnet kan ha en stille periode.
2 år	Snakker i setninger med to ord: " Se lampe". Lytter, imiterer.
3 år	Snakker i setninger med tre-fire ord. Barnet har vanligvis fått et stort passivt ordforråd. Den største økningen av ordforrådet foregår mellom to og et halvt og tre år. Av og til kan barn i denne alderen begynne å "stamme". Det er som oftest ikke ordentlig stamming, men skyldes at ordforrådet har økt så kraftig at barnet ikke når å tenke. Dette går over av seg selv, men det er viktig ikke å påpeke stammingen for barnet, men i stedet la det få ro til å tenke ferdig før det snakker.
4 år	Nå har barnet kommet langt i sin språklige utvikling og begynner å bruke grammatikk på en riktig måte. Er veldig "snakkesalig", liker rim og regler, leker med ord. Enkelte lyder kan være vanskelig for barnet å si, for eksempel r, sje-tsje, tj, mj, str og andre konsonantforbindelser.
5 år	Bruker setninger med fire-fem ord. Bruker språket når det leker.
6 år	Bruker lengre, kompliserte setninger. Interesserer seg for lesing og skriving.